خوێندنەوەی خەسارشناسی لە شعری مەولەویدا

ڕەووف مەحموود پوور - مەریوان

هەرکەس تەوەلۆد دووبارەش نیەن
ئەڵبەت سەعادەت ستارەش نیەن
ها نە ئەشکەنجەی پەستی و نەنگەدا
تا مەنزڵ گێرۆ نەسای سەنگەدا

« سەی ئەوڕەحیمی» کوڕی «مەلاسەعید» کە لە وەچەکانی یۆسف جانی رۆڵەی مەلائەبووبەکری چۆڕیە، وەک بلیمەتی سەدەی خۆی، نەخشێکی بەرچاوی لە ئەدەبی کوردی و بزاڤی نوێکردنەوەی رەوتی ئەدەبیدا هەبوە. بزاڤی مەولەوی ،تەنیا لە ئەدەبی گوراندا پەنگەتاو نەبووگە و پانتاییەکی بەرینی لە رەوتی ئەدەبی کوردی وەک بەشێک لە ئەدەبی جیهانی، کرگەسە یاتاغگەی خۆی.

سەردەم وقۆناغی مەولەوی، تایبەتمەندی و بچڕی خۆی هەبوە. خرۆشی چەپکێ هۆزانڤانی هاوسەدەی ئەدەبی دیالکتی گوران: « مەولەوی، عەبدوڵڵا داخی، خاڵۆی کۆماسی، شێخ عەزیزی جانەوەرە، مەحرووم، ئەحمەدپەریسی و ...» پەنجەرەیەکی باراناوی بەرەو بژوێنی شێعری کوردی کردوەتەوە.

ئەدەباندن و سەردەماندن، بوونەتە پۆی تانی هونەر و برەو سەندنی رەخنەی ئەدەبی[1]. لەم قوناغەدا؛ دەمقالی هونەری دێتە گورەپانی رەوتەکە و هەڵسەنگاندنی دەقەکان و بەپەرۆش بوون بۆ ئاستی هونەری شێعرەکان لە لاین شاعیرانوە ئەبێتە باو. لە وەها دۆخێکدا «مەولەوی تاوەگوزی» ئاخێز دەکات و وەک شابازی شعر، بەرەو ئاسمانی ئەندێشەی ئەدەبیی، لە شەقەی باڵ ئەدات. باڵادەستیەک دەخولقێنێ کە «زەمەن» و «زێد» توانای پاوەن کردنی نیە و بۆ دەیان و بگرە سەدان ساڵ بەسەر بێشەی شێعری دیالکتی گوراندا سێبەری خەست ئەکات.

لەگەل گەشەی رۆشنبیری ـ ئەدەبی و برەوسەندنی چاپەمەنی کوردی، مەولەوی تاوەگوزی یەک لەو شاعێرانەیە کە زۆرترین توێژینەوە و بابەت لەسەربەرهەم و ژیانیان نووسراوە. زۆر وتار و پەرتووک لەسەری وەزار هاتوونە و بەرهەمەکانی چوونەتە زمانی نەتەوەکانی دیکەش.

وەک نموونە ئەکرێ چەپکێ لەو هەوڵانە دەسچن بکەین کە بە پێی ئاگاداری و هەبوونی بەڵگەی بەردەست، لەسەر مەولەوی و بەرهەمەکانی نووسران:دیارە ئەمانەش وێڕای ئەو بەرهەمانەیە کە لە کونگرەکانی سەقز ( ) و سلێمانی( ) و مێهرەجانی مەولەوی( )، هاتوونەتە پەخش و لەچاپیش دراون.

قەڵەم بەدەستی کورد «ئەمین فەیزی»، ساڵی ۱۹۲۰ی زایینی و لە کتێبی «ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد»دا باسی کردوە. «عەلائەدین

---

[1] – لەم پێوەندەدا وتارێکی تایبەتم نووسیوە بە ناوی بنەماکانی رەخنەی ئەدەبی کوردی و بزاڤی مەولەوی کە لە ژمارە۱۹۹ی گوڤاری سروەدا چاپ کراوە. هیوادارم خوێنەر خوێندبێتیەوە.

سەجادی» لە (مێژووی ئەدەبی کوردی) و (نرخشناسی) و(ئەدەبی کوردی و لێکۆڵینەوەلە ئەدەبی کوردیدا) لەسەری چووگە.ماموستا « مەلا عەبدولکەریم مودەڕیس» لە گەل کۆکردنەوەی دیوانەکەی، خوێندنەوەی لەسەر ناوەرۆکی شێعرەکانی کردوە.

ماموستای شێعری نوێی کوردی «عەبدوڵا گوران»، زۆر جار باسی کردوە. بە تایبەت لە وتاری (مەولەوی و موناسبەت)دا .

دوکتور عێزەدین مستەفا رەسووڵ و دوکتور مارف خەزنەداریش لە وتارەکانیاندا شیکاریان لەسەری هەبوە.

عەلی عومەر قەرەداغی، لە مەولەوی و سروشتدا باسی کردوە. رەووف عوسمان و حەمەی حەمەباقی و عادل محەمەدپوور وجەلیل عەباسی و حەمەی مەلاکەریم و حەمەعەلی قەرەداغی و حەمەئەمین حسەین و ئەنوەر قادر موحەمەد ، بەتایبەت لە «لیریکای شاعێری گەورەی کورد، مەولەوی» و حەمەرەشید ئەمینی و زۆر کەسی دیکەش وتاریان لەسەر نووسیوە.

لە مێهرەجانی مەولەوی؛ کتێبی ژمارە١ گۆڤاری رۆشنبیری نوێدا چەپکێک بەرهەم لەسەری هاتوونەتە نڤیسان. لە فستیواڵەکانی سەقز و سلێمانیش ، زۆر وتار و بابەت لەسەری هاتنە پێشکەش کردن. تەنانەت لە لایەن نووسەرانی غەیرە کوردیشەوە ناوی براوە و باسی لەسەر کراوە.

تا ئەو رادەیە زەینم بڕی کردبێ و لەو وتارانە تێگەییشتبم کە خوێندوومنەتەوە، تێکڕایان لەسەر کارە بەهێزەکانی مەولەوی بووگن و خەسارەکانی مەولەوی کەمتر ئاوریان لێدراوەتەوە. یان بەشێوەیەکی جیدی نەهاتوونەتە پەیف و ئاوقەی بەردەنگ

نەکراونەتەوە. بەڵام نابێ فەرامۆش بکەین کە باسی یەک رەهەندی لەسەر بەرهەمەکانی مامۆستا مەولەوی ، ناتوانن کارامە بن و یەک لایەنە ئەمێننەوە. «مەولەویش» مرۆڤە. شاعێرێکە بەدیاردە بەشەریەکانەوە.بەرهەمەکانی وەک واقعێک، پلەی بەرز و نزمیان هەیە. هەموو دەق و کارەکانی یەک دەس نین وناکرێ لە یەک ئاستدا پولێن بکرێن و بەیەک چاو مامەڵەیان لەگەل بکرێت. هەر بۆیە تیشک خستنە سەر کارەکانی مەولەوی لە روانگەیەکی دیکەوە، نە تەنیا لە پێگەو پایەی ئەو شاعێرە مەزنە کەم ناکاتەوە، تەنانەت دەلاقەیەکی دیکە بەرەو پتر ناسین و جۆرێکیتر خوێندنەوەی بەرهەمەکانی دەکاتەوە.ئەم کارە شاعێرانی لاویش بەرەو سەرنجوردی زیاتر هانئەدات.نابێ ئەوەش فەرامۆش بکەین کە لەگەل رەوتی زەمەن و خوێندنەوەی هەنووکەیی‌دا چی‌دیکە پێویست بە زاڵدەنگی و پاڵەوانی ئەدەبی نیە. بە واتەی برتولت برشت: « ئای بۆ ئەو گەلەی هێشتا چاوەڕوانی پاڵەوانی ئەدەبیە». [2] ئەڵبەت ئاست بەرزی و خۆشەویست بوون و بە پێزی شێعرەکانی ماموستا مەولەوی جێگای خۆیان هەیە و ئەو توانیویەتی وەک هێما و ماموستای رەوتێکی شێعری لە ئەدەبی کوردیدا گەشە بکات و بۆ تاهەتایە بدرەوشێتەوە. بەڵام لەل هەموو ئەوانەشدا نابێ چاو لە چەند رەهەندی و چەند ئاستیەتی شێعرەکانی ئەو پایەبەرزە بنووقێنین. هەر بۆیە لەم وتارەدا بە رۆخسەت خواستن لە دەرگانەی مەولەوی ، هەوڵ ئەدەم لە روانگەیەکی دیکەوە برۆمە

---

2 – (تراژدی قدرت در شاهنامە ـ مستەفا رەحیمی)

نێو بەرهەمەکانی مەولـەوی. بـۆ ئـەم کـارەش چـەند درایڤـێک ئەکەمەوە و بە سەرنجی تیژی خوێنەری چالاکی ئەسپێرم.

ڕەهەندی خەسارناسی (پاتولوژی) لە مێژووی ئەدەبی کوردیدا بنەمایەکی ئەوتۆی نیە و وەک هی گەلانی پێشکەوتە نەبوەتە باو. دیارە لە بندەستی بەرهەمە بەهێزەکاندا، لەوانەیە هەنـدێ دەقـی بەرسـەرنج لـەبواری لاوازیـشەوە لـە نێـو دەقـی شـاعیر یـان نووسەردا هەبن کە پێویـستە ئـەوانێ پـۆلێن بکـرێن و باسـیان لەسـەر بکرێـت. ئـەم ڕەهەنـدەش لـە بـواری جـوانتر کـردن و خوێندنەوەی چەند ڕەهەندیەوە بە بایەخە و قەد بۆ وێرانکـردن و ڕەهێڵ کردنی دەقەکان ناگەڕێتەوە.

الف : دووپات کردنەوە:

بەرهەمەکانی مامۆستا مەولەوی واپیشان ئـەدەن کـە هەنـدێ بابەتی وەک: وێنە، حاڵەت، وشە، خەز، پێکهات(ترکیب) ، سـەروا و... بـە جـاران دووپـات بوونەتـەوە و بـەمجۆرە خولخولـەی ئامرازی زمانی و خـەیاڵی «مەولـەوی» بەرتەسـک ئەکەنـەوە. هەرچەند برێ جـار دووپـات کردنـەوە وەک مەلەکـەی زەیـنی و مـوتیڤی دەروونی، زیـان بـە باڵەخانـەی بەرهـەم ناگەیـەنێ و تەنانـەت ئەشـبێتە نیـشانە و هێمـای بـوون و دیـاری کـردنی شونەمای ڕەوتی ئـەدەبیی شـاعیر و وەک هاوسـەری ئـەدەبی و ناسەی شێعری شاعیری لێـدێت. وەک: «چـراغ» لای بێـسارانی و «پیر و ڕەند» لای حافزی شیرازی، «سوبح» لای خاقانی، «زوڵـف» لای مسباحەدین ئەدەب و...

بەڵام دووپات کردنەوەی کاڵ، هەندێجار لە بنەمای کەمتەرخەمی و بێدەربەستی و لەدەسدەرچوون، یان بێدەسەڵاتیەوە هەڵئەقوڵێ. بە باوەڕی من دووپات بوونەوە لە شێعرەکانی ماموستا مەولەویدا زیاتر بۆ کەمتەرخەمی سەبارەت بە شێعرەکان دەگەڕێنەوە نەک بێدەسەڵاتی شاعیر. ئەو لەگەل ئەو زەینە هوشیار و وزە پەنگاوە بێسنوورەی‌دا، مەخابن زمانی خۆی لە بازنەیەک ئامراز و کەرەستەی زمانی و خەیاڵیدا بەرتەسک کردوەتەوە.وێنە، حاڵەت، وەسف، حەز، عاتیفە، وشە، ودەستەواژەکان، تەنانەت لێکچواندنەوەکانیش، بەرادەیەک هاتوونەتە دووپات بوونەوە کە جەخت لەسەر وەها روانگەیەک ئەکەن. ئەم پەتا نەخوازراوە بوەتە هۆی دووپات کردنەوەی چەند جارەکی و بەکارهێنانی یەک کەرەستە بۆ چەند مەبەست. بەتایبەت بەشێوەیەکی بێدەربەستانە و کەمتەرخەمانە. ئەگینا وەک وترا لە زەکای پڕهازی مەولەوی زیاتر لەوە چاوەڕوانی دەکرێت.

ئەوەش بلێم کە تەنگەژەی دووپاتکردنەوە هەر لە دێرین زەمانەوە جێگای سەرنج بوە. تەنانەت کەسێکی وەک «هوراس» لەسەر ئەو قەناعەتە بوە کە پێکهات ودەستەواژەی تازە و نوێ پتر لە دووپاتکردنەوە سەرنجڕاکێشە.

ئەگەر بمانەوێ لەم پێوەندەدا لە نێو دەقی شێعرەکانی مەولەوی‌دا فاکت و نموونە دەسچن و ریز بکەین، هێندە زۆرن کە دەبنە مایەی درێژدادڕی. هەربۆیە بەس بۆ بەڵگە، لەهەر درایڤێک‌دا چەند نموونەیەک ئەخەمە بەرسەرنج:

١- ژاری ماری دووری

ئەم موتیڤـە،لای مەولـەوی وەک هـێمای دابـڕان و هـێجران و خولیای پێگەیشتنە. ئێشێکە کـە بـەجاران شـاعیری هەژانـدوە. ئەگەر وەک مەلەکەی زەین سەیر بکرێت ئەوا رەهەندێکی‌کە بەرەو روو دەبێتەوە.بەڵام کاتێ کار بگاتە ئاستی دووپاتردنەوەی کـاڵ، ئیدی لە مەزەنەی جوانکاری هونەری دەرئەچێت و کەمتەرخـەمی یان بێدەسەڵاتی (کە ئەمـەیان لـە مەولـەوی بـەدوورە) شاعـێر ئەنوێنێ.ئەگینا دووپات بوونەوەی مووتیڤە زەینیەکان، لەخۆیدا نەک هەر خەش‌هەڵنەگرە، بەڵکوو بانگەشەی جوانکاریـشە. ئـەم وێنایە لای شاعێرانی کـورد و فـارس نموونـەی زۆرە. لەوانەیـە دووپاتکردنەوەی کـاڵ لای شاعـێرانی نـزم و کـەمئـەزموون زۆر سەرنجبەر نەبێت، بەتایبەت لەروانگەی سەلبیەوە، بـەڵام نـابێ فەرامۆش بکەین کە «مەولەوی تاوەگۆزی» باڵاشـەنگە و هەربـەو رادەیەش چاوەڕوانی لێدەکرێـت. مەولەویـەک کـە لەسـەردەمی خۆیدا سەرتەڵەو بازنەی زەمەن و شوێن ئەپسێنێ و بەسەر دەیان ساڵ شێعری کوردی، بەتایبەت زاراوەی گوراندا سێبەری خەست ئەکات، ئەبێ هەربەو رادەیەش بەوردیەوە سەرنجی بەرهەمەکانی بدرێت و بخرێنە بەر شرۆڤە و خوێندنەوە.پـەروەردەی زمـانی و شێوازی دەربـڕین و زاراوەی کەسـیی مەولـەوی پێویـستیان بـە رامانی زیاتر وشرۆڤە و بەدواداچـوونە.ئەمـەش بۆئـەو بـاوەڕە دەگرێتەوە کە زۆرێک لە خـاوەن رایـانی بەبـەهرە لەسـەر ئـەو باوەڕەن کە چۆن وتنی شاعێر بەبایەختر لە چـی وتنیـەتی.ئـەم بۆچوونە هەرلە ئەرەستۆوە چەکەرەی کردوە و هاتوەتە قونـاغی بوون.ئەرەستوو لای وابوە کە« رەخنە لەسەر شاعیر ئەوەیـە کـە

ئایا ئەو بابەتەی کە مەبەستی بووە باشی دەربڕیوە و چاک پەروەراندوویەتی یان نا»[3]

ژاری مار و ژاری دەرد، لەو دەستەواژانەن کە بەجاران لە بەرهەمەکانی مەولەویدا دووپات بوونەتەوە. بە تایبەت ئەگەر «ماران گاز» و «گەستەی مار»و « ژاری دووریشی» پێ زیاد بکەین.هەربۆیە بۆمان هەیە بپزسین ئاخۆ «مەولەوی» بۆ مووتیف و دەستەواژە تەنگەتاو بوە، یان نادەربەستانە بەم دووپات کردنەوەیە هەستاوە. کەبەڕای من، وەک پێشتریش وتم، ئەم کارانە زیاتر بۆ بێدەربەستی مەولەوی دەگەڕێنەوە، نەک بێدەسەڵاتی.

☜ بەڵام تۆیچ ئاخر رەنجت بەردەبێ
چەند جار ژار مار دووریت وەردەبێ (ل ۱۳۶)

☜ تەرک ئینتیزار حەیات کەردەنم
یانێ ژار مار دووری وەردەنم (ل ۱۴۹)

☜ نیگای خوماریت خەمبارم کەردەن
ژار مار دەرد وەدڵدا بەردەن (ل ۲۱۰)

☜ وەش وەتەمای وەسڵ مەزاقت شاد بۆ
ژار مار دەرد دووریت وەیاد بۆ (ل ۲۴۴)

☜ وەنێش پڕ ئێش ژار مار دەرد
سەراپای ئەعزام لەتار لەتار کەرد (۵۲۵)

---

3 آشنایی با نقد ادبی، دکترعبدالحسین زرین‌کوب، ص ۲۲۱

٢ـ گۆشەی مزگی:

☜وەی وزووو نماز، وەی سیواکەوە
جەگۆشەی مێحراو مزگی پاکەوە
☜ من خەریک ئێش زام جیایی
نیشتەی گوشەی تار مزگی تەنیایی
☜ نیشتەی وشەی تار نمازخانەی دەرد
روو نەپای مێحراو هەناسان سەرد
☜جەگۆشەی مزگی تەنیایی پڕدەرد
نیشتەبێم خەیاڵ دەرمانم مەکەرد

دووپات بوونەوەی بەجارانی گۆشەی مزگەوت و تێکەڵ کردنی لەگەڵ تەنیایی و دەرد و هەناسەسەردی و دەرمان و دابەزاندنی پەیتاپەیتای بۆ مەبەستی خەیاڵی شاعێر، لە هونەرکاری دوور دەکەونەوە. و خەسارێکن لە تەلاری ئەدەبی مەولەویدا. ئەڵبەت مەبەستی من لێرەدا ئەوەیە کە ئەگەر مەولەوی دەستی بۆ چەپکێ ئامرازی دیکەش ببردایە ئەدەبی ئێمە هەنووکە خاوەن ئەو چەپکە بەنرخانەش ئەبوو و جوانیەکانی پتر ئەبریسکانەوە. ئەگینا ئەو کارەی مەولەوی ئەگەر لە قەوارە و ئاستی پایەبەرزی ئەودا نەیەنە شرۆڤە کردن، ئەوا وەک بەها و نرخ ئەخوێنرێنەوە.

راستە کەڵک وەرگرتن لە ئامرازەکانی دەور و بەر بۆ کەرەستەی زمانی و پەروەردە کردنی بەرهەمی شیعری کارێکی هونەری و پوزەتیڤن و ماموستا مەولەویش پەروەردەی نێو خانەقا و مزگەوت بووگە و مافی خۆیەتی ئەگەر وەک کەرەستەی بۆ بینا کردنی تەلارەکەی بیانقۆزێتەوە و ئەو کارەش لە خۆیدا

ئەرێنیە، بەڵام باسەکە لێرەدا خۆ پێوە قەتیس کردن و دەس نەبردن بۆ پەسای دیکیە. یان بە واتەیەکی دیکە دووپاتکردنەوەیەکی چەندجارە کە خوێنەر تووشی ماندووبوون ئەکات.

٣- لەچەند شوێندا بەیتەکان دەقاودەق دووپات بوونەتەوە:

لە هەندێ شوێندا ئەبینین کە نیو بەیت یان تەنانەت بەیتەکانیش دەقاودەق وەک خۆیان دووپات بوونەوەتەوە. واتە نیو بەیتێک یان بەیتێک لە چەند پارچە شێعردا دووپات بوەتەوە و وەک خۆی دابەزیوەتەوە. هەرچەند لەوانەیە ئەم هەڵە زەقانە بۆ کەمتەرخەمی ئەو کەسانە بگەڕێتەوە کە دیوانەکەیان نووسیوەتەوە، یان کۆیان کردوەتەوە، بەڵام بەهەر جۆر بێت لە دیوانەکە هاتوون. بۆ نموونە

جە قەتارەی خێڵ دیدەسیاوان
باقی هەوارگەی گەرمیان ئاوان

هەندێ جاریش لە دووپات کردنەوەکاندا تەنیا یەک یان دوو وشە گۆڕاون و ناوەرۆک و کاکڵە وەک یەکن. بۆ نموونە سەرنجی ئەم دوو بەیتە بدەن:

☜ دەورێ دەر وەناز وەپیاڵەوە
ژەنگ دڵ وەجام مەی بماڵەوە
☜ دەورێ دەر وەبەزم وەپیاڵەوە
ژەنگ دڵ وەزاخ مەی بماڵەوە

هەربۆیە ئەگەر بێژین ئەکرێ زۆرێک لە شعرەکانی مەولەوی لابەرین بەبێ ئەوەی زیان بە دیوانەکەی بگات، رەنگە وتەیەکی بێمانامان نەدرکاندبێ.

٤- مەزمموونی دوورکەوتنەوەی دڵ و ئاخێزکردنی بۆلای ئازیز:

☜ دڵ وەلاتەوەن ئامان سەدئامان
ئامۆشۆش کەردەن فرەجار ئامان
چوون وەتام زام دووری سەرشارەن
ویانە مارۆ، بەڎەن بێزارەن
هیچ مەڎر وەتەنگ ویانەشەوە
پەرێ بەڵەدیم بکیانەشەوە

☜ دڵ دیار نیەن های نەکەردەبۆ
وەخزمەت ئازیز تەشریف بەردەبۆ
جەودما من داڎ وەلای کێ بەروون
نابەڵەڎ، تەنیا، راچوون بەرکەروون
پای دڵ سفتەی دەرد سەرهەردان سەختەن
وێت یاونەوە، های نەسیم وەختەن
بکیان پەرێ من دڵ ئەو دماوە
وێت وێتئاسایی بشۆ وەڕاوە

☜ ئازیم گەردەن بلوور بێگەرد
ئامانەتی تۆ و دڵەی پڕ جەدەرد
چوون جە زێد وێش بیەن ئاوارە
غەریبەن قەدرش نیگا بدارە

☜ ئاهووی توون دڵ وەبۆی ناف ئاوا
تاربی نە جڵەو گەرمەسێر ماوا

رەم کەرد، مدراوە، دیاوە مەس مەس

پەی هەرد بارگەی تۆگۆمەتەش بەس

هەرچەند ئەلحەق لەم شێعرانەدا لەگەڵ جوانکاریەکی شێعریی باڵادا رووبەڕوو ئەبین و پێویستە پڕبـە پێنـووس دەسـخۆشانە و ئافەرین ئاوقەی شاعێر بکەینەوە، بەڵام باسی من لەسـەر ئەویـە کـە ئەگـەر لـەبری ئـەم دووپـات بوونەوەیـە ئەگـەر دەس بـۆ مەزموونێکی دیکە ببرایە (کە بۆ مەولەوی کارێکی ئاسـان بـووە) ئاخۆ رادەی ئەو جوانکاریە تا چەندە بوایە!

پێوار بوونی دڵ، ئێستە بەهۆی تـۆران و بـێزاری و بـۆ دیـدار چوونەوە بووبێ، یان ناء، لـە زەیـنی شاعـێردا پەنگاوەتـەوە و بەجاران لە چاوگەی شێعرەکانیەوە قڵوەزەی بەستوە. بەجۆرێـک کـە ئـەم دووپـات کردنەوەیـە ئەگاتـە رادەی زەقـی و دووپـات کردنەوەی ناوەرۆک. نەمانی دڵ لە ماوای خۆی و چوونی بـۆ لای ئازیز، پێش لە مەولەوی، لە لایەن بێسارانیشەوە هاتوە:

☜ دڵەی من پێتەن مەر نمەزانی

مشی وەیانان ئاویر مستانی

کەواتە دڵی شاعیر بـەلای خۆیـەوە نـەماوە و پـەڕیوەی لای دڵدارە. ئەویش چ دڵێکی بەکوڵ و هێندە داغ کـە ئاورپژێنـە و بـە بوونی ئەو چ پێویست بە ئاورخواستن لە ماڵان نیە.

٥- دووپات کردنەوەی دەقاودەقی نیوەدێڕ یان تای فـەرد، لـە چەند فەرددا:

☜ هەر وەزۆر مەندەن نیم نەفەس باقی
پڕ کەر جامەکەت دەخیلم ساقی
☜ هەر وەزۆر مەندەن نیم نەفەس باقی
واڵەی دەورتەن هانا هەی ساقی

ب : وێناندن و تەشبیە کردن:

لە وێناندن و تەشبیە کردن‌دا، لە «تەرکیب»ەکانـدا، زۆر جـار لێکچوویەک بە دەیان جار بۆ لێکچواوەکان دووپـات ئەکرێـتەوە. یان بە پێچەوانەکەیەوە.ئەم کـارە دەبـێتە هـۆی زەقکـاری و لـە بەخاڵ و مێڵ رەژراوی ێیکهاتەکان کەم ئەکاتــەوە و زەیـن بـەرەو یەکچوویی دەگلێنێ. ئەگەر بمانەوێ لەم پێوەندیەشدا نموونـە و فاکت دەستەبەندی بکەین، دەسمان ئاوەڵا و فاکت زۆرە.هەربۆیـە بۆ بەرگریکردن لە درێژدادڕی تەنیا بە چەند نموونەیەک بەسەندە ئەکرێت.

☜ شکۆفەی پیری - باخچەی پیری - زەنجیری پیری و ...

☜ خارخەم -دەرگای خەم - تام خەم -زەهرخەم -سونگ‌خەم - بنەکدارخەم - ریشەی‌خەم - باڵای‌خەم - قازانی‌خەم - کاڵای‌خەم و...

☜ خاشاک هەستی - پووشەکەی هەستی - مەزرەعەی هەستی - دەرگای هەستی - دەروازەی هەستی - هەرگاوهەستی و ...

☜ ئـێش دووری ـ دەرد دووری ـ ژاردووری ـ شـنۆی دووری ـ تانەیدووری ـ دوەی دووری ـ ئـاهیردووری ـ ئەساسـەی دووری و...

☜ کەواودڵ ـ مۆبەتسەرای دڵ ـ یانەی دڵ ـ ئاهووی توون دڵ ـ وێرانەی دڵ ـ ریشەی دڵ و ...

☜ تۆشەی چەم ـ باڵەخانەی چەم ـ رۆشنی چەم ـ سەیل چەم و ...

☜ کـوورەی مـەیل ـ کـوورەی دەروون ـ کـوورەی جەسـتە ـ کوورەی نارو ...

☜ زایەڵەی سینە ـ زایەڵـەی سـەمتوور ـ زایەڵـەی گـەرم ـ زایەڵەی موشکۆڵ و ...

☜ ئەلوەدای گیان ـ ئەلوەدای سەحەر ـ ئەلوەدای ئاخر و ...

ج : دووپاتبوونەوەی سەروا

سەروا، لە دەقەکانی مەولەویدا گەڕێکی پڕ ئەرێنیان هەیە و بە سەرنجەوە کەوتوونەتە خزمەتی مۆسیقا و کێشەوە. بەڵام هەندێ لە بەیتەکان لە دیوانەکەدا زۆر دووپات بوونەتەوە. تەنانەت لـە یەک پارچە شیعردا. ئەڵبـەت دووپاتبوونـەوەی سـەرواکان لـە گشتێنەی دیوانەکەدا رەنگە هێندە جێگـای لۆمـە نـەبێت، بـەڵام دووپات بوونەوەی سەروا لە یەک پارچە شیعردا جێگای سەرنجە. لە بەرهەمەکانی مەولەویشدا زۆرجار ئـەم دووپـات بوونەوەیـە بەرچاوە دەکەوێت. بۆ نموونە :

« خەم ـ چەم» ـ « تەرز ـ بەرز » ـ « مەهجووری ـ دووری » ـ « کەرد ـ بەرد » ـ « دڵ ـ چڵ » ـ « دڵ ـ گوڵ » ـ « دەرد ـ گەرد » ـ « پاڵا ـ باڵا» و.........

تەنانـــەت هەنـــدێجاریش ســـەرواکان شـــێوێنراون و یـــەک ناگرنەوە:

چوون رەنگ کەرۆ زام تازە زامانم
ئاو مزۆ ئەو دمم کۆنە زامانم

یان:

سەنگی سەنگی بار تاوان زۆر کەردەن
پیری بەد نامەن قامەت خەم کەردەن

د : چەپکێ کەمتەرخەمی ئەدەبی کە بوونەتە مایەی زەقنوێنی

وردبوونەوە لە شێعرەکانی مەولەوی بۆمـان بـەدیار ئـەخات هەندێجار بە شێوەیەکی نەخوازە، دابەزینی هەندێ وشە بوونەتە مایەی قەرەت بوونی بینا ئەدەبیەکەی شاعـێر. ئەمـەش پتـر بـۆ بایەخ دانی زۆر بە کێش و سەروا دەگەڕێتەوە. یان بگرە راهـاتن و (اعتیاد)ی زەینی بووبێتە مایەی ئەو جۆرە رووداوانە. ئەگـەر لـە روانگەی جێنشینی وشـەکانەوە سـەرنجی ئـەو کارانـە بدرێـت، بـەدیارتر ئەکەوێـت کـە دابـەزینی وشـەی دیکـە لـەبری ئـەو وشانە،ئەیتوانی کارەکە پتەوتر و جوانخاسـتر بکات. بۆ وێنە:

١ـ دابەزاندنی وشەی هاومانا لەپاڵ یەکدا. بە جۆرێک ئەگەر نەبنە مایەی قەرەتی، پیـشاندەری چ جوانکاریـەکیش نـین. ریـز کردنیان وەک وتـر بـۆ هۆکـاری هاوکێـشی و ریتمـی بەیتـەکان دەگەڕێتەوە. نموونەی ئەم جۆرە کارانـە لـە ئـەدەبی فارسـی و

کوردی هەن. بەڵام هەبوونیان نابێتە هۆی جوانکاری بینای ئەدەبی. هەرچەند ئێمە دەبێ سەرنج بدەینە تایبەتیەکانی زوان و جیاوازیەکانی شێوازی کەسیی.

☜ ئارەزوومەندیم جەحەد ویەردەن

<u>فراوان خەیلێ</u> تاسەی تۆم کەردەن

کە « فراوان » و « خەیلێ » هەر یەک مانا ئەدەن و کۆکردنەوەیان قسەیەکی بۆ کردن نیە. بە تایبەت لەم بەیتەدا.

کە ئەڵێم گلێر کردنەوەی ئەو دوو وشەیە لە بەر کێش و موسیقایە، نموونەی تریشمان هەر لەو دیوانە بەنرخەکەی ماموستادا لەبەردەستە:

ئامان هەی ئازیز شای نەونەمامان

گلەم هەن جە تو <u>خەیلێ فراوان</u>

وەک دیارە لێرەدا جێگای «فراوان» و «خەیلێ» دێتە گۆڕان. ئەمەش بۆ خزمەت بە موسیقای شیعرەکەیە و ڕێکخستنی سەروا. نموونەی ئەم جورە کارانە لە دیوانەکەدا بەرچاو ئەکەون .وەک لە وتاری ئاماژە پێدراودا هەندێکیانم پولێن کردوە

☜ قاڵبم بێ‌ڕۆح ئەروام نەمەندەن

من دان حەیات زیندەگیم کەندەن

« ڕۆح » و« ئەروا »، یەک مانایان هەیە. ئەروا بەکوردی کراوی ڕۆحە.دیارە کە لاشە بێ ڕۆح بوو ئەرواش نامێنێ و چ پێویست بە دووبارە کردنەوە نیە.

☜ شەمع بەزمەکەی مەهجووری و دووری
میعمار ئەساس پایەی سەبووری

« مـەهجووری » و « دووری » هەریـەک مانـا ئـەدەن. بـەڵام مەهجووری عەرەبی و دووری، کوردی و فارسیە.

☜ ناڵا و گرەواو خولیاوەو خول وەرد
جەو بووڵ دەردا وێش سامان سا کەرد
ئیسە بووڵ دەرد کەرۆ وەسەردا
دەک سڵامەت بی چیت ئی خەبەر دا

یەکەم : « خولیاوە » و « خول وەرد » هەریـەک مانـا ئـەدەن. هەرچەند دوور نیە لێرە مەبەست بەسۆزی پتر و خولیایی توندتر بووبێت کە ئەکرێ وەک جوانکاریەکیش لێک بدرێتەوە.

دووهـەم : لـە دوو بـەیتی پـەیتادا « بـووڵ دەرد » دووپـات کراوەتەوە. کە زەقە.

☜ پووشەکەی هەستیم، گیاکەی پای چەم
وای نیستی فەنا بەرۆش پەی عەدەم

« نیستی » و « فەنا » و « عەدەم » هاومانان. کـەبـای نیـستی پووشی هەستی برد، دیـارە بـۆ کوێـی ئـەبات و چ پێویـست بـە دابەزاندنی ئەو وشانەیتر نیە.

پێویستە بڵێم کە لە زۆر شوێندا دووپات بوونـەوەی واژەکـان زۆر هونەری و پڕ جوانکارین. بۆ نموونە:

سا پێمدەر دەی دەی، پەی پەی، نەو مەی مەی
لەتایف مەرنم یەکسەر بکەر خەی
یان:
سەوزە وستەن فەرش ئەو چەمەن دەس دەس
گوڵان جام وە دەس بولبولان سەرمەس
یان:
رەم کەرد، مدراوە، دیاوە مەس مەس
پەی هەرد بارگەی تۆ گومەتەش بەس

٢ـ لە فەردی:
☜ وە قەترەی منیچ ئاویاری کەر
مەست بوو تا مەحشەر سەر باروو ئەو بەر

« قەترەی » نادرووستە و خوێندنەوەی من « قەترەش » درووستە.هەرچەند مامۆستا مەولەوی لە شێعرە هەورامیەکانیدا سەرنجێکی ئەوتۆی بە رێزمان و دەستووری زاراوەکە نەداوە، بەڵام ئەم وشەیە ئێجگار زەقە و وەک نموونەیەک لە هاوشێوەکانی پێویست بە ئاماژە پێکردنە.

لە هەندێ شوێنیشدا ئەو بابەتە رچاو کراوە و رێزمانەکە سەۆنجی پێدراو.

دیم ناڵچەکەی داخ دڵەی پڕ جەهوون
شەقڵش ها نە رووی گەرد رای دەروون

لێرەدا نەوتراوە شەقڵی، بەڵکوو «ش» لە جێگای خۆیدا دابەزیوە و درووستە.

٣

ـ لە شێعری:

دڵ دیار نیەن های نەکەردەبۆ
وەخزمەت ئازیز تەشریف بەردەبۆ

ئەگەر بە پێی خوێندنەوەی سەردەم بێژین : وشەی «تەشریف» لە جێگای خۆیدا دانەبەزیوە. چوونکوو ئەوە دڵە کە بۆ خزمەت ئازیز ئەچێت. کەواتە پلە و پایە و کەسایەتی دڵ، لە هی ئازیز نزمترە. ئەمەش بە دەنگاژی[4] خزمەتەوە بەدیار ئەکەوێت.تەشریف بۆ کەسایەتی بەرزتر و پیرۆزتر دێت. هەر بۆی دڵ، نابێ تەشریف بەرێت، بەڵکوو دەبێ تا گەیشتن بە ئازیز بە ئاخیز و بە تاسە و بە پەرۆشەوە بەرەو رووی بچێت. پێم وایە وشەی تەشریف لە پرێکدا دابەزیوە . تەشریف دالێکە بۆ بانگچری (پایەبەرزی و ئازیزی و رێزداری و ...). کە ئەلێین گوڵاڵە چوو یان گوڵاڵە تەشریفی برد، بە هەرکام لە دالەکانەوە مانای تایبەت هەیە.مەخابن مەولەوی لەو شێعرەیدا ئەوەی رچاو نەکردوە.

بەڵام لە چەند شوێنیتردا وشەی تەشریف لە جێگای خۆی دابەزیوە:

ئازیز تۆ هەرچەند بێمەیلی کەردی
وەبێ من تەشریف ئەو حزوور بەردی

---

[4] ـ دەنگاژ : دال

☜ خەیلێن گەرد پات نە دیدم دوور بێ
یانەی چەم وێران تەمام خاپوور بێ
خاس بێ تەشریفت هەم ئاوەردەوە
گەرد پات وەتەن ئاوا کەردەوە

٤ ـ لە شێعری:

یەکەم:

نام نەسەرزوان شیرینش تاڵم
نام پەی خاترش گەردەن خەیاڵم

لەتایبەتیەکانی شێعری مەولەوی ئەوەیە کە بە جۆرێک لە گەل وشەدا گەمە ئەکات و لە رەهەندی «هاونشینیدا» بە جۆرێک وشەکان لە پاڵ یەکدا ئەچنێت کە گومان و وەسوەسەی زۆر لای بەردەنگی چالاک درووست ئەکات.ئەمەش لە کارە هونەریە بەرزەکانی ماموستای هێژا مەولەویە. هەر لەم دێرەدا ئەکرێ راوەستە لە سەر « گەردەن خیاڵ» بکرێت و بە وەرددانەوەی ئەم پێکهاتە(ئەڵبەت ئەگەر بە خوێندنەوەیەک وەک پێکهات سەیری بکەین»)، چەند خوێندنەوەمان لەسەر شێعرەکە هەبێت.

یەکەم ئەگەر «گەرد» بە جیا بخوێنینەوە و مانا سەرەکیەکەی کە بۆ هەر خوێنەرێکی تەنانەت تەمەڵ و ئاساییش لە یەکەم نیگادا خۆی بەدەستەوە ئەدات، بە تەپ و تۆز و گەردی خاک ، کە لە دیویکیترەوە وەک مزاحیم و ناحەز و نابەدڵە، بخوێنینەوە، مەبەستی ماموستا ئەوە بووە کە بە کەسی موخاتیبی خۆی بڵێت:یاد و بیر و بوونی من لای ئازیز ئەوەندە قەڵس و نابەدڵە

کــە تەنانــەت نــاوبردنی زاری شــیرینی ئــەو تــاڵ ئــەکات و یادکردنەوەشی وەک گەردێکی ناحەز بەسەر خاتریەوە ئەنیشێ.

ئەمەش ئەوپەڕی ناسک خەیاڵی شاعیر پیشان ئەدات.کـارێکی هونەریـــە و شـــاعێرانە داڕێـــژراوە. بــەڵام ئــەکرێ لـــە خوێندنەوەیەکیتردا « گەردەن خیاڵ» بە لەونێکی دیکە بخەینە بەر سەرنج:

نام نەسەرزوان شیرینش تاڵم
نام پەی خاترش، گەردەن خەیاڵم

ئەگەر بەمشێوەیە بێـت ئـەوا پێکهـاتی گـەردەن خـەیاڵ زۆر ناقڵۆکارە و لە بازنەی ناوسیاو سڕینەوەشدا جێگـای نابێتـەوە. دیارە ئەگەر وەها بێت ئەکرێ بڵێین کە خوێندنەوەکەی ماموسـتا مودەڕیسیش لە جێگای خۆیدا نیـە. لـە وەهـا خوێندنەوەیەکـدا ئەکرێ بێژین کە خەیاڵ تەنیا لەبەر ڕێککەوتنە و هاوسەروا بوون لەگەڵ تاڵدا هاتوە.

دووهەم:

تەپ و دووی دووکەڵ هەناسەت بەرز بۆ
ناڵەت جە ناڵەم جە هەزار تەرز بۆ

لەم بەیتەشدا هەر وەک ئەوەی پێـشوو، هونــەرکاریی شـاعێر جەرجەستەیە. بەتایبەت ئەگەر لەسەر « هەناسـەت بـەرز بـۆ » ڕاوەستە بکەین. ئەگەر واژەی «بەرز» بـۆ تـەپ و دووی دووکـەڵ بگەڕێتەوە، ئەوا ئەبێتە دوعای شەڕ و نفرینێکی ڕقاوی کە شـاعیر

ئاراستەی بەرانبەری ئەکات.ئەمەش ساناترین مانایە کە لە یەکەم چاوپێخشاندندا خۆی بە دەستەوە ئەدات و بەدیار ئەکەوێت. بەڵام وەک پێشتریش وتم؛ شێعرەکانی مەولەوی زۆر جار بەجۆرێکن کە خوێنەر ناچار ئەکەن تا راوەستەی زیاتریان لەسەر بکات و گوشەنیگاکان بۆ خوێندنەوەیان چڕتر بەسەرنج بکات. تەنانەت ئەگەر ئەو خوێندنەوانەش بۆ خوێنەری عادەتکردوو جۆرێک تووڕبوونی پێوە بێت بەڵام ئەوە خودی داڕشتنی شێعرەکانە کە خوێنەر ناچار ئەکات تا بەوەها سەرنجدانێک هەستێ. ئەمەش بۆ بەرزی شێعرەکان و چەند واتایی بوونیان ئەگەڕێتەوە نەک وێرانکردنیان!!

ئەگەر لەم بەیتەشدا وەهای بخوێنینەوە کە « هەناسە بەرز» یەک پێکهاتە و لە بڕگەی تەپ و دووی دووکەڵ بە جیایە، ئەوا جۆری بۆچوون و واتاکردنەوەکەش ئەگۆڕێت.

تەپ و دووی دووکەڵ، هەناسەت بەرز بۆ
ناڵەت جە ناڵەم جە هەزار تەرز بۆ

لە وەها گۆشە نیگایەکەوە ئەکرێ بێژین کە بەرز لەوانەیە بە مانای توند بوون و گیران هاتبێت و بە واتایەکیتر هەمان« هەناسەسواری» خۆماڵیانەی لای خۆمان بێت.ئەویش کاتێکە کە مرۆڤ دووچاری تەنگەژەی نەفەسدان و تەنگی نەفەس ئەبێت و هەست بە خنکان ئەکات.ئەو ناڵە و هاوارەش کە دوعای بۆ کراوە لە هەزار تەرز بێت، وەها گوشەنیگایەک بە سەرنجتر ئەکات.چوونکوو ناڵە و نکە پاش گیران نەفەس و هەناسەسواری بەدەنگ دێت. بەتایبەت ئەگەر سەرنجی تەپەدووکەڵی « تەپ و

دووی دووکەڵ» بدەین کە لەوانیە هۆکاری تەنگەفەسیەکە بێت و ئەمەش هۆکارێکیترە بۆ وەها خوێندنەوەیەک کە بەرباسە. ئەمەش لەکاتێکدایە کە مامۆستا مەولەوی لەو شێعرەدا نەگوتوە: « تەپ و دوو دووکەڵو هەناسەیت بەرز بۆ» ئەگەر وەها بوایە ئەوا کارەکە یەک رەهەندی و یەک واتایی ئەکرا و کارێکی هونەریی کە شیاوی باسکردن و راوەستە کردن بێت بەدەستەوە نەئەدرا. بەڵام مامۆستا مەولەوی ئەو شێعرەی بەجۆرێک دارشتوە کە وەسواسەی چەند واتایی بوونی، سەرنجی خوێنەر بۆ لای خۆی راکێش بکات. جۆری دارشتنەکەی مامۆستا مەولەوی بە جۆرێکە کە ئەکرێ ئەگەری ئەوەمان لا درووست بێت کە « تەپ و دووی دووکەڵ» بە تەنیا بخوێنینەوە و وەک دیمەنێکی ترسێنەری نێو دونیای شێعرەکە سەیری بکەین.

نموونەی ئەو کارە هونەریانەی مەولەوی کە وەک وتم بە جۆرێک وشەکان دەچنێت کە باری چەند واتایی بەشێعرەکانی ببەخشێت، لە دیوانەکەیدا زۆرە.بۆ نموونە ئەگەر سەرنجی ئەم بەیتە بدەین؛

نەیچی سالێدەر قەزات وەماڵم
دەمێ دەر جە نەی دەروون زووخاڵم

ئەگەر دەروون زووخاڵ بۆ خودی شاعێر بێت ئەوا ماناکەی دیارە و هەر خوێنەرێک لە یەکەم نیگادا ئەم مانایە بۆ دەر ئەکەوێت. بەڵام ئەگەر وردتر و چالاکانەتر سەرنج بدەین، گومانی ئەوە دەمانگرێت کە بپرسین ئاخۆ دەروون زووخاڵ بۆ نەی ناگەرێتەوە؟ واتە شاعێر نایهەوێت بڵێت کە نەیچی قەزات لە ماڵم

بکەویت، دادەی دەمێک لە نەیەکە بدە(ئەو نەیەی کە درووني زووخاڵە؟!).

د ـ بازنەی وشەکان:

ئەگەر بڵێن هێنانی زۆر وشەی عەرەبی و فارسی و یەکجار کەم وشەی هەورامی (لە حاڵێکدا شێعرەکان بە هەورامی هاتوونەتە نڤیسان) لە تایبەتیەکانی مەولەوین و لە شێعری کلاسیکی کوردیشدا باو بووگن، زۆر جیگای توانج نین،بەڵام بگرە لە ئەدەبی گۆراندا شاعێرێکیترمان نەبێت کە بە قەد مەولەوی پەنای بۆ وشەی بیانی بردبێت.لە گەل ئەوەشدا ئەبینین کە مامۆستا مەولەوی لە بازنەی چەپکێ وشەدا گیری کردوە و ئەمەش بوەتە هۆ تا بەجاران دووپاتیان بکاتەوە. بگرە دەستەبەندی کردن و سەرژمێر کردنی وشەکان بتوانێ لەو پێوەندەدا پتر بئاخفێ.

ئەم وشانە کە ئاماژەیان پێئەکرێت، لەو وشەگەلەن کە بەجاران دووپات و چەندبارە بوونەتەوە:

فەنا ـ پووش ـ چەم ـ هیجران ـ دەرد ـ دووری ـ پێشە ـ گێج و گێجاو ـدیدە ـ گیان ـ دڵ ـ را ـ نەسیم ـدیای ـ سوبح ـ نەی ـ دەروێش ـ دەروون ـ کاو ـهەرد ـ خەیاڵ ـ شەماڵ ـ ئاخ و داخ ـ چەرخ و چەپگەرد ـ گەردن ـ رێش ـ مەنزڵ ـ جەم ـ بەزم ـ نامە ـ مار ـ قیامەت ـ مەی ـ مەزە ـ پیاڵە ـ جەستە ـ خەستە ـ خێڵ ـ کۆچ ـ خاک ـ باڵە ـ مەرگ ـ ناسۆر ـ سەیل ـ لافاو ـ دوو ـهەناسە و ...

هـ- بە باوەڕی من پارچە شێعری :

☜ ئاخ چراخ! چ ئاخ؟ ئاخ پەی ئاخداریٚ
چوون من خاترخار، خەمبار، داخداریٚ

ئـەو پارچـە شـێعرەی کـە بـەم رسـتەیە دەسـپێئەکات، لـە دیوانەکەیدا هاتوە، لە هی مەولەوی ناچێت. ئەم بۆچوونەشم لە ژێر کاریگەژی چەند فاکتدایە:

یەکەم : لەحن و ریتمی شێعرەکە لە نێو دیوانەکەدا دەگمەنـە و لە پارچەکانیتردا دەس ناکەوێت.

دووهەم : زمان لەم شێعرەدا قورسە. وەک غەزەلەکانی دیکـە، رەوان و سوار نیە.

سێهەم : هاتنی هەندیٚ وشـەی وەک : « بـشیامیٚ - مانمـان - مەن»، کە لە دیوانەکەدا هاوشێوەیان نیە و دووپات نەبوونەتەوە.

ئەم هۆکارانە شکی ئەوەمان لا درووست ئەکـەن کـە شـیمانەی ئەوە بکەین کە ئەم پارچە شێعرە لە هی مەولـەوی نەچـێت و بـە هەڵە کەوتبێتە نێو دیوانەکەی.

لە کۆتاییدا و بەکورتی ئەکریٚ بێژین کە مامۆستا مەولەوی لە بەرهەمەکانیدا دووچاریٚ هەندیٚ کەمتەرخەمی بـوە کـەبوونەتـە مایەی قەرەتی کارەکەی. بەڵام لە پلەوپایەی ئـەو شاعـێرە کـەم ناکەنەوە . بەڵکوو دەبیٚ وەک ئەزموون تەماشـایان بکرێـت. بـە باوەڕی من ئەم بابەتانە زیاتر بۆ ئەوە دەگەڕەێنەوە کە ماموسـتا مەولەوی زیاتر لە موناسبە، یان وەک نامە، شێعری نووسیوە. بۆ خۆشی دیوانەکەی خۆی کۆنەکردوەتەوە و پێداچوونەوەی لەسەر نەکردوە-تا بژاری بکات. ئەگینا توانا و زەکای مەولـەوی جیگـای

باس و گومان نیە و کە توانج لە باڵادەستیەکەی ناگرێت. یان لانیکەم من نامهەوێ وەها بکەم.

ژێدەر و سەرچاوە:

(تراژدی قدرت در شاهنامە ـ مستەفا رەحیمی)

آشنایي با نقد ادبي، دکتر عبدالحسین زرین‌کوب،

نموونەی شێعرەکانم لە ناو دیوانی مەولەوی، کۆکردنەوە و شرح کردنی مامۆستا مەلا عەبدولکەریم مودەڕیس گرتوە.